

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני זי"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת וישב - חנוכה תשפ"א | גליון מס' 271

והוא נער.

שהיה עושה מעשה נערות. מתקן בשערו, ממשמש בעיניו, כדי שיהא נראה יפה.

(בראשית לו, ז וצ"קס"י)

הדברים הללו, אם נבארם כפשוטם, קשים מאוד להולמם. שכן, איך יתכן שיוסף הצדיק, יתעסק בדברים בטלים שכאלו. הלא, אפילו קל שבקלים, אינו נוהג כן. על כורחנו לומר, כי כוונתו של יוסף, היתה לשם שמים.

ומה טיבה של כוונה זו. יש לומר, על פי דברי המדרש (בראשית רבה פז, ד), שאמר יוסף, 'אבא נתנסה. זקני נתנסה. אני איני מתנסה?! מיד, 'ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף' (להלן לט, ז).

זו אף היתה כוונתו ומגמתו של יוסף, במה שמישמש בעיניו ותיקן בשערו. כדי שבמעשים אלו, יבוא לידי ניסיון. כי לכשיעמוד בו, בכוח אור תורתו המשמר אותו, תהיה זו תוספת כוח, בעבודת השם יתברך.

לכן גם נסמך כאן הפסוק (בראשית לו, ג), 'וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו'. וכתרגומו, 'ארי בר חכים הוא ליה'. זאת, כדי ללמדנו ולהוכיח, כי משמוש העיניים ותיקון השער של יוסף, היה לשם שמים ולא כדי להיראות נאה.

כי הלא מי שיפה ומתגאה ביופיו, חכמתו משתכחת הימנו, (עיין תענית ז. במעשה של בת הקיסר, עם רבי יהושע בן חנניה). ואם אהב ישראל את יוסף בשל חכמתו, מוכח להדיא, כי סבר שעומדת היא להתקיים. הנה כי כן, קיום החכמה בידי יוסף, אות וסימן הוא, כי כל כוונתו היתה, אך ורק לשם שמים.

(זרע שמשון פרשת וישב, מאמר ד)

חנוכה

מצות נר חנוכה באה כזכר לנס הנצחון במלחמה
בדיניה של מצות הדלקת נר חנוכה, יש לתמוה כמה וכמה תמיהות.

א. קושייתו של ה'בית יוסף' שהוזכרה לעיל, מדוע תיקנו להדליק שמונה ימים. הלא נס השמן, לא היה כי אם שבעה ימים בלבד.

ב. עוד יש להבין, מדוע רק במצווה זו, תקנו חכמים את הדרגות, של מהדרין ומהדרין מן המהדרין.

ג. מדוע תיקנו את עיקרה של המצווה על בעל הבית, 'נר איש וביתו' (שבת כא:). למה לא הטילו את חיובה, על כל אחד ואחד שהגיע למצוות.

ד. אם אומנם באה המצווה, זכר לנס שנעשה במנורה, היה ראוי יותר שנדליק בה מידי יום שבעה נרות, כמספר נרותיה של מנורת המקדש.

ה. למה תיקנו להדליקה בעת לילה, לכאורה היה מן הראוי להדליקה בשעת בין הערביים, כזמנה של הדלקת מנורת המקדש.

ו. לפי שיטת הרמב"ם (תמידין ומוספין, פ"ג ה"ה), שבבית המקדש היו מדליקים את המנורה בבוקר ובערב, היה לחכמים לתקן כן גם בנר חנוכה, להדליקו בבוקר ובערב. שהרי לפי שיטתו, היה הנס כפול.

ז. אמרו חכמים (שבת כב.), שצריך שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. וקשה, הלא מנורת המקדש עמדה בצד דרום, שהוא ימין. ואף אם נאמר, שמנורת המקדש, היתה לשמאלו של הנכנס אל ההיכל (עיין תוספות יום טוב, סוף מסכת מדות). עדיין קשה, מדוע נתנו חכמים טעם, 'כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל'. היה להם לומר הטעם, משום שבמקדש היתה המנורה, לשמאלם של הנכנסים. ועוד, מה עניין יש למצות מזוזה, עם נר חנוכה.

ח. מדוע אמרו (שבת כא:), ש'כבתה אין זקוק לה', עד שהתירו להדליק נר חנוכה, בשמנים רעים ובפתילות רעות. הלא בכך נראה הדבר, כחוכא ואיטוליא. ועוד, שהלא למנורת המקדש, היה לה שיעור זמן, כמה היתה צריכה לדלוק.

ט. מה תקנו להדליק נר חנוכה, בפתח הסמוך לרשות הרבים (שבת כא:). אם כזכר למנורת המקדש, היה לנו להדליקו, או בבתי כנסיות שהם מקדש מעט, או כל אחד בביתו פנימה, כמו המנורה שהיתה בפנים בית המקדש.

ויש ליישב את כל הנ"ל, על פי יסוד מחדש. והוא, שמצות נר חנוכה, לא באה דווקא לזכר הנס שנעשה בפך השמן ובמנורה, אלא גם ובעיקר, לזכר הנס שנושעו מאויביהם ויכלו מעתה, לקיים את כל מצוות ה' בגלוי.

כי כידוע, היוונים לא ביקשו להשמיד את הגופים, כי אם לפגוע בנשמות ישראל. כל מטרתם היתה, לנתק את עם ישראל מקיום המצוות. עד שגזרו עליהם, 'כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלוקי ישראל', (בראשית רבה ב, ד). וכן דרשו חכמים (שם), 'וחושך על פני תהום - זו

מלכות יוון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיה'.
וכשנושעו ממלכות יוון ומגזירותיה, כאשר יכלו לשוב ולקיים מצוות ה' ללא מורא, הוארה חשכתם. וכמו שמצאנו, שהתורה הקדושה ומצוותיה, מכוננת נר ואור, כמאמר החכם מכל האדם (משלי ו, כג), 'כי נר מצווה ותורה אור'.

זכר לישועה זו, תיקנו חכמים את מצות הדלקת נר חנוכה. זיכרון להצלה מידי היוונים, אשר ביקשו למנוע מישראל, את אור התורה והמצוות. ויתירה מכך, כל מה שנעשה להם נס בפך השמן, שיוכלו להדליק המנורה ולהאירה, הוא כדי לרמוז לדורות, על התשועה של אור המצוות.

ומעתה יבואר הכל על נכון. כי אחר ואין המצווה באה, דווקא כזכר למנורה ולנס שנעשה בה, אין צריכים דיניה להיות ככל פרטיה ודקדוקיה של מצות הדלקת המנורה בבית המקדש. וממילא, מתיישבות להן קושיות ד' ה' ו', עד כי קשיא מעיקרא ליתא. וכן הרווחנו ליישב בכך, חלק מקושיות ז' ח' וט', וכדלהלן.

ומכאן, ליישובן של שאר הקושיות, אחת לאחת.

עיקרן של דברים, כי אחר ומצות הדלקת נר חנוכה, באה לזכר מה שניצולו מאויביהם ויכלו מעתה לקיים מצוות ה' באין מפריע, לכן תקנו את דיניה, שיהיו מעין כלל המצוות או חלקן.

מה שאמרו 'כבתה אין זקוק לה' (קושיה ח'), משום 'שהדלקה עושה מצווה' (שבת כג.), היינו כי יש מצוות רבות, שנעשות ברגע אחד, ומהן שנעשות אף בהבל פיו של אדם. וטעם נוסף, כדי לרמוז לנו, את מה שאמרו בגמרא (סוטה כא.), 'תלה הכתוב המצווה בנר, מה נר אינה מאירה אלא לפי שעה, אף מצווה אינה מגינה אלא לפי שעה'. ועוד, כי היוונים הלא גזרו לבטל מצות מילה. ובמצות מילה, אם חזרה הערלה, מעיקר הדין אין חובה לחזור ולמול.

ותקנו להניח נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ (קושיה ט'), כי מן הפתח היו האויבים נכנסים, לבדוק בבתי ישראל, האם הם מקיימים מצוות.

ומה שמדליקים את הנרות דווקא בלילה (קושיה ה'), כי אחר וטעם המצווה, זכר לכך שיכלו לחזור ולהאיר באור

המצוות, הרי טיבה של הדלקה זו היא דווקא בלילה, בעת שהנרות מאירים. שכן בשעות היום, 'שרגא בטיהרא למאי מהניא' דהיינו שאין מועיל וניכר אור הנר ביום, (חולין ס:). ועוד על דרך זו, כדי לרמוז לנו, שהמצוות אם נעשות ללא כוונה, אינן מאירות.

ומדוע תקנו את המצווה לשמונה ימים (קושיה א'). כי ידוע שבעת מלחמת יוון, היו כולם טמאי מתים, והנה טמא מת, טעון הוא ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו. ורק מן היום השמיני ואילך, נטהר לגמרי. ומאחר, וישנם מצוות רבות בתורה, אשר רק הטהורים יכולים לקיימן, לכן רק ביום השמיני לניצחונם על היוונים, היתה שמחתם שלימה.

והטעם שהורו להדליקה בשמאל (קושיה ז'), שתהיה מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, משום שסוד מצות מזוזה, בשביל לשמור את האדם מיצר הרע, שלא יוכל להחטיא אותו, (עיני מנחות מג: ובטעמי המצוות להארי"ל, פרשת ואתחנן). ובקשו חכמים לרמוז לאדם, כי אף עתה שאין לנו פחד לקיים המצוות, מחמת מוראם של האויבים, עדיין יש לנו לירא ולהיזהר מן היצר הרע.

ולכן תקנו להדליק נר חנוכה על הפתח, כדי שתהא המזוזה מימין, לעורר כל אחד ולסייע בידו, להכניע את יצרו, במצוות לא תעשה. ונר חנוכה משמאל, לעוררו את האדם ולסייעו, בקיום מצוות עשה.

(זרע שמשון חנוכה - מקץ, מאמר א. בתוספת מפרשת וישב, מאמר ח)

התעמקות בקושיותיו של רבינו הזרע שמשון

אנו מביאים כאן את קושייתו של רבינו בוישב מאמר ד
כְּתַב רִשׁוֹי עַל פְּסוּק (בראשית לו, ב) 'וְהָיָא נֶעַר וְכוּ', שְׁמַתְקוּן [בְּשַׁעְרוֹ מִמְשַׁמְשׁ] בְּעֵינָיו בְּדִי שְׂיֵהִיָּה נְרָאָה יְפֵה. וְקִשָּׁה, אִיָּה אֶפְשֵׁר שְׂיִוְסָף הַצְּדִיק יִתְעַסֵּק בְּדְבָרִים בְּטִלִּים הַלְלוּ, שְׁאֶפְלוּ קַל שְׂפִיכָלִים לֹא יַעֲשֶׂה בָּן. de necessitate rei non potest esse

בחן את עצמך

מדוע יעקב עשה ליוסף כתונת פסים?

- היות וסודר זה מראה שהוא תלמיד חכם, ומוכיח שנשואיו עם רחל היו כהוגן.
- לא חשש לעין הרע, היות וכבר בשעה שהגין שעשיו לא יראה את רחל, נתברך שלא יהיה לו עין הרע.
- היות ולמדו סדר טהרות, עשה לו בגד לעצמו.
- כל התשובות נכונות.

(זרע שמשון פרשת וישב מאמר ד, מובא בהמפורז)

למנוח

להארות משוב וכן לקבלת העלון במייל lk0772027554@gmail.com